

Siniša Novac

Pizdarije

Chorvátske impresie a kompresie 3

Siniša Novac

Pizdarije

Chorvátske impresie a kompresie 3

Pizdarije

Tí skoršie, ale aj neskoršie narodení, už na vlastnej koži vedia, že život prináša množstvo situácií, ktoré nás nepotešia, sú absurdné, majú svoju čudnú a často nepochopiteľnú logiku. Všetky tieto situácie môže vysvetľovať nie tak ľahko preložiteľné chorvátske slovo – pizdarija. Slovo pizdarija znamená blbosť, hlúposť, avšak má aj omnoho expresívnejšie významy, veď pomôžme si slovíčkom pizda. Najmä, ak napríklad slovo hlúposti, sa dá preložiť slovom gluposti.

Sú však v živote situácie, ktoré označiť slovom blbosť, hlúposť, akosi nesedí, je to totiž málo. Stratiť napríklad peňaženku so všetkými dokladmi, peniazmi a platobnými kartami na dovolenke a ocitnúť sa ako dovolenkár v koži bezdomovca, nie je blbosť, ani trapas, je to pizdarija. „Pizdáríj“ života je neúrekom a práve o nich je táto kniha.

Siniša Novac

Maliar na pláži

Kde sa vzal, tu sa vzal, aj keď ho nikto nevolal, jedného dňa sa objavil na pláži maliar, ktorý si tam rozťahal stojan, dal naň plátno, rozložil „boje a kistove“ a „hajde slikati“. Stojan si postavil blízko mora, až mu ho občas obmývali vlny mora a začal maľovať. Pochopiteľne, že more. Objavil sa na verejnej pláži, ktorej súčasťou boli aj plážové kavičky a bufety.

Tento maliar bol vhodným sprestrením pre trošku znudených turistov, preto ho mnohí so záujmom sledovali, ako zápasí s plátnom. Jeho maľba bola skutočne bojom (či zápasom), pretože tento maliar nepatril k žiadnym „živopiscom“, krajinkárom, čo maľujú ako-tak realisticky, ale k prúdu „action painting“ v dalmácijskom podaní. Farby nahadzoval na plátno ako vrhač nožov a preto jeho predstavenie ľudí zaujalo. Mohli ho ako turisti vďačne sledovať, čo turisti „jako vole“, ešte k tomu aj zdarma.

„Ovako (*takto*) se mora (*musí*) slikati (*maľovať*)!
More je živo i treba ga (*ho*) slikati kao da je živo!“ vy-

svetloval svoju maliarsku filozofiu jednému zo skupinky záujemcov, ktorá sa tam vytvorila.

„Wie heißen Sie?“ spýtal sa ho jeden z nemeckých turistov, len tak, aby plážová reč nestála.

„Petar Picasso,“ odvetil vážne maliar, pričom si na svojom „prezime“ dal záležať a vyslovil ho s patričným dôrazom, Pi-ca-ssó!

„Picasso? Kao onaj Pablo Picasso?“ spýtal sa jeden z Chorvátov.

„Da, ja sam njegov (*jeho*) sin!“ povedal pyšne Petar s leskom v očiach.

„Ma ne, kako je to moguće (*možné*)?!“ pýtal sa ďalej zvedavý Chorvát.

„Osim priznate (*okrem známych*) djece imao je i dosta djece koja nisu priznata, jako puno. Moja majka ga je upoznala u Dubrovniku i znate, ljubav, trajala (*trvala*) je kratko, samo dva dana jer (*pretože*) je Picasso morao (*musel*) otkinuti.“

„Picasso nije bio (*nebol*) nikad u Dubrovniku!“ namietal jeden z prihliadajúcich.

„Nego šta nego je bio! Kako ti znaš da nije bio?“ spýtal sa trochu rozladene provokatéra.

„Pa nigdje nisu pisali o tome!“ nedal sa ten provokatér.

„Znači, kad se o nečemu ne piše u novinama, onda (*potom*) to nije istina (*pravda*)? To se ne može dogoditi (*prihodit*)?“ spýtal sa Petar, pričom pohľadom prezrel celú, teraz už mnohopočetnú skupinku. Všimol si aj, ako niektorí prikyvujú.

„Picasso je bio u Dubrovniku,“ povedal dôrazne Petar, „i iz te ljubavi rodio sam se ja, njegov sin. I to sin koji je naslijedio (*zdedil*) njegov ogroman talent! Moram reći (*musím povedat*) da se ne živi lako kao Picassov sin, jer to nije život ali misija!“

„Da li prodajete slike?“ zaznel zrazu dotaz z pléna.

„Malo. Ljudi uopće (*väčšinou*) ne kuže (*nechápu*) modernu umjetnost. Sad (*teraz*) je kriza ali je i kriza u glavama. I ja, kao dalmatinski ekšn pejnter teško živim. Ali, od umjetnosti se ne živi, živi se za umjetnost!“ povedal na celé plénum Petar. „Kako je to lijepo rekao, da se od umjetnosti ne živi, živi se za umjetnost,“ povedala staršia chorvátska plážová intelektuálka.

Počas svojho mudrovania Petar maľoval, teda nahadzoval na plátno všetky druhy modrej a plátno skôr vyzeralo ako nepodarená omietka v „kupaonici“ ako more.

„I što to slikate (*malujete*)?“ zaznel dotaz z pléna.

„More!“ povedal trochu urazene Petar, „ne vidite da je to more?!“

„More? Ja sam mislio da je to neka tvornica (*to-váreň*),“ čudoval sa dotazujúci sa z plážového pléna.

„Tvornica? Jebo te! Da li si ikad (*niekedy*) vidio plavu (*modrú*) tvornicu?“ spýtal sa ho trochu rozčúlene Petar.

„Zašto (*prečo*) ne bi mogla biti tvornica plava? I tamo vidim dimnjak (*komín*) od tvornice,“ nedal sa ten dotaz.

„Gdje, jebo te?“ spýtal sa viac rozčúlene Petar.

„Tamo!“ ukazoval prstom na plátno, na zvislú šmuhu na plátne, ten dotaz.

„To nije dimnjak, to je jahta!“ opravil ho ďalší z pléna.

„Kakva jahta, Isuse bože! Ja ne slikam jahte milijunaša koji ne kuže umjetnost i kupuju samo pizdarije!“ povedal už dosť urazene a namosúrene Petar.

„Dobro, ako nije tvornica, što je to onda (*potom*)?“ spýtal sa neodbytno ďalší provokatér.

„Osječaj (*pocit*)!“ povedal hlasno Petar. „Osječaj, to je osječaj,“ zaznela šuškania medzi prizerającimi sa.

„Ja imam osječaj da vi ne znate slikati (*neviете maľovat*) i da ovdje samo glumite (*hráte*) umjetnika!“ ozval sa zas ďalší provokatér.

„Tko si ti da tako pričaš (*rozprávaš*) o mojoj umjetnosti? Da li si ikada bio (*bol si niekedy*) na izložbi (*výstave*) moderne umjetnosti?“ nedal sa Petar.

„Nisam bio!“ zaznela odgovod, že nie.

„Onda šuti i nemoj me nervirati!“ riekol rozčúlene Petar, nech teda mlčí a nech ho nenervuje.

„A zašto (*prečo*) ne slikate (*nemaľujete*) normalno?“ ozval sa ďalší hlas.

„Što je to za vas „normalno“?“ zaujímal sa Petar.

„Pa tako da se vidi što je naslikano (*namaľované*): more, ribice i takve stvari (*veci*)...“ vysvetľoval mu starší pán.

„Ako želiš gledati ribice idi u neki akvarij ili ribarsku konobu, jebo te!“ kontroval rozčúlene Petar.

„Nemojte se nervirati, samo (*len*) pitam,“ snažil sa o zmier ten pán.

„Ok, neću, ali što je sad (*teraz*) normalno? Tko je normalan? Svi su pojludili (*všetci sa zbláznili*)! Svi!“ povedal nasrdene Petar.

„I koliko bi koštala (*kolko by stála*) ova slika?“ zaznel, chvalamaliarskemubohu, zrazu trošku rozumnejší dotaz.

„Nije još gotova (*hotová*)!“ odvrkol Petar.

„Ok, kad bude gotova, koliko?“

„Recimo, tri, četiri tisuće,“ odgovedal Petar.

„To nije tako skupo. Za modernu sliku velikog formata, tri tisuće kuna,“ povedal autor toho rozumnejšieho dotazu.

„Kuna? Jebeš kune! Govorim o eurima!“ povedal znovu vytočený Petar.

„Ma neeeeeeee!“ Zaznelo zborovo z davu.

„Za tri tisuće eura kupit ću auto!“ ozval sa ďalší.

„Kupi onda auto, jebo te!“ nevrlo riekol Petar.

„Neću, auto imam!“ povedal s úsmevom ten motorista.

„Zašto onda pričaš ovakve gluposti? Auto imaš, a da li doma imaš i sliku (*obraz*)?“ spýtal sa ho Petar.

„Ne!“

„Vidiš, svi ste slični (*rovnaki*). Čovjek koji doma nema sliku za mene nije čovjek,“ povedal vážne a trochu teatrálnie Petar a po tejto myšlienke sa zahľadnel na more.

„A što je onda?“ spýtal sa ho motorista.

„Robot, ništa drugo nego (*než*) robot,“ upresnil Petar. Po týchto slovách nastalo medzi Petarovými divákmi ticho. Mnohí sa v duchu hanbili, že nemajú doma žiaden obraz.

„Da li se računa slika iz Ikee?“ ozvala sa potichu

staršia pani, že či sa počíta aj obraz z Ikea.

„Jebi se ti i Ikea!“ zvolal Petar.

„I koliko bi koštala ova slika dok još nije gotova? Da li biste dali neki popust?“ spýtal sa zasa ďalší.

„Ako želiš popust (*zlavu*), odi u Lidl, jebo te! Ja nisam Lidl i ne dajem popust! I ja ne prodajem slike koje još nisu gotove!“ povedal už totálne rozčúlený Petar.

Situácia sa tak vyostrila, až hrozilo, že mimo-riadne rozčúlený Petar na skupinku zaútočí, vypichá im štetcami oči, stojanom ich poudiera po hlavách. Petar sa napokon ovládol, avšak nie úplne. Zobral obraz zo stojana a hodil ho z celej sily do mora.

„Jebite se svi vi i sva umjetnost! Neću više slikati za idiote! I jebeš ovu sliku!“ povedal rozčúlene. Zbalil si rýchlo svoje maliarske caky-paky a odišiel. Obraz plával na morskej hladine a skupinka diskutérov naň hľadela s trochou výčítiek. Akoby sa cítili vinní, že ten obraz skončil nedomaľovaný v mori.

Vtedy však jeden z turistov vošiel do mora a vzal obraz z mora. Preto, že bol maľovaný akrylom, more ho zaujímavo dotvorilo, rozpilo farby a vznikla naozaj veľmi zaujímavá morská impresia. Bolo v nej cítiť more, ale aj to celé nepochopenie moderného

umenia u bežných ľudí. Turista držal obraz, pozeral naň, potom otočil hlavu a videl odchádzajúceho Petara, ako kráča a rozpráva sa sám so sebou. Turista ho s obrazom dobehol a spýtal sa ho: „Entschuldigung, ich mochte diese Bilde kaufen. Wieviel kostet?“

Petar, ešte stále rozčúlený a vytočený ako dalmatínsky kolotoč, ani na obraz nepozrel a povedal: „Zweihundert kuna!“

„Nur?“ nechápavo sa ho spýtal Nemec.

„Ja, das ist nur pizdarija!“ povedal Petar.

Nemec zaplatil dvesto kuna, poďakoval a odišiel. Obraz si samozrejme zobral so sebou a zavesil si ho potom doma v obývačke. Obraz bol skutočne zaujímavý. Moru sa zrejme Petara ulútostilo a dotvorilo ho rozpitím farieb na impresiu, aká sa často nevidí. Veď aj každý, kto prišiel tomu Nemcovi na návštevu si ho so záujmom obzeral. A nielen to. Našlo sa aj zopár záujemcov, ktorí ho chceli kúpiť. Jeho majiteľ ho však predať nechcel. Napokon však musel. Svoju šéfovi. Šéfovi sa totiž ťažko dá povedať nie. A takisto aj sume pätnásťtisíc eur, ktorú mu za obraz ponúkol, keďže dlho odolával. Bola to mimochodom suma, ktorú Petar Picasso nedostal za všetky obrazy, ktoré za celý život predal. A ani za desať životov.

Päťnásttisíc eur! To je viac ako stotisíc kuna! Život nemá logiku. Teda stane sa, že niekedy ju aj má, ale len výnimočne, je to naozaj veľký srandista, ktorý sa vyžíva v absurdných situáciách. O tejto sume sa chvalobohu Petar nedozvedel. Že sa jeho obraz predal až za stotisíc kuna. Nedozvedel sa však ani to, že sa mu podarilo namaľovať (spolu s milosrdným morom) najlepší obraz svojho života, taký, o ktorom každý umelec sníva.

Tamara

Tamara leží na lehátku pri hotelovom bazéne v tieni palmy a hoví si. Veď, kto by si na jej mieste aj nehoval? Je pravdou, že aj hovieť si treba vedieť, ale Tamara to vie. Ocitla sa na svojej neplánovanej dovolenke, zrazu si len v októbri z ničoho nič zbalila veci a vybrala sa do Chorvátska. Do Dubrovníku. Bolo to vlastne presne na výročie jej rozvodu, na ktorý nerada spomínala. Preto si povedala, že ho nebude sláviť doma, ale niekde pri mori.

Všetko prebiehalo, ako to zväčša na neplánovanej dovolenke býva, teda, ak človek nestratí peňaženku so všetkými peniazmi, platobnými kartami a dokladmi. Čas plynul pomaly, akoby sa mu nechcelo ani plynúť, akoby bol spolu s Tamarou na dovolenke aj on. Je príjemné doobedie, Tamara leží na lehátku a sleduje mladíka, ktorý čistí bazén. Trochu sa pohráva s predstavou, že by skončil s ňou na jej izbe, ale iba trochu. Boli to však len také nevinné fantázie, ktoré ženu nezabijú.

Popri svojich erotických predstavách si stačila všimnúť, že k nej kráča muž a v rukách nesie dve kávy. Je pohľadný, štíhly, pekne opálený, sympatický typ na prvý pohľad, vo veku krátko po štyridsiatke, tak ako ona.

‘Bože, kávičku by som si veru dala!’ pomyslela si Tamara. Muž na jej veľké prekvapenie podišiel k nej a vraví:

„Neviem, či som spravil dobre, ale priniesol som vám kávu. Uvidel som vás a povedal som si, že by ste si možno dali kávu.“

Tamaru to prekvapilo. Veď, koho by nie? A potešilo. Veď, koho by tiež nie?!

„Ježiši, ste strašne milý a pozorný! Ako ste vedeli, že mám takú strašnú chuť na kávu?!“ povedala rozradostene Tamara.

„Tak, tušil som,“ povedal s úsmevom a spýtal sa: „To ležadlo vedľa vás je voľné?“

„Samozrejme, nech sa páči,“ zašveholila Tamara.

„Ďakujem, dnes je naozaj krásne. Ste tu na dovolenke?“ pokračoval neznámy džentlmen v rozhovore.

„Áno, takej neplánovanej,“ vysvetľovala Tamara.

„Tie sú najlepšie,“ povedal a dodal: „Neviem, ako u vás, ale ja keď niečo naplánujem, spravidla to ne-

dopadne dobre. Života sa asi netreba pýtať, netreba s ním robiť dohody, jednoducho si treba vziať dni pre seba a hotovo.“

„Moja reč,“ súhlasila Tamara.

Nenápadne si ho obzerala a vravela si, že toto je veľmi vzácny typ muža. Nielen, že dobre vyzerá, je k tomu sympatický, ale aj veľmi múdry. Aj keď rozprával po slovensky, jeho prízvuk napovedal, že nie je Slovák. Nechcela sa ho však zbytočne vypytovať, čo je, kto je, odkiaľ je... na čo by jej to vlastne bolo? Kto je zvedavý, bude skoro starý a Tamara sa aj cítila, akoby bola už skoro stará.

„Dúfam, že vás nezaskočím svojím návrhom, ale sme asi tak v rovnakom veku, čo keby sme si potykali?“ povedal zrazu neznámy.

„Súhlasím, ja som Tamara!“ riekla nadšene.

„Teší ma, ja som Hugo,“ predstavil sa on.

‘Ale že to ide šupom!’ pomyslela si Tamara, ktorej sa to páčilo a vyzeralo to na začiatok pekného románu, nebyť toho, že život, tento skvelý scenárista a dramaturg, vie napísať také príbehy a zápletky že až. Neverila totiž vlastným očiam, keď uvidela ako k bazénu kráča jej bývalý muž aj so svojou priateľkou. Teda, ju nepoznala, bola to zrejme jeho priateľka, od

exmanžela o niečo mladšia a od Tamary o hodne krajšia. Zložili sa pri hornom konci bazéna, a tak jej bývalý Tamaru nezaregistroval. Tamara ich však sledovala. Svojho bývalého nespoznávala. Bol úplne iný! Žartoval a jeho priateľka sa smiala. Musela sa na nich stále dívať, ako sa k sebe mali, navzájom sa doťahovali, akoby mali osemnásť.

„Takto som ťa teda smiať a šaškovať veru nevidela!“ vyhrklo zrazu z Tamary, pričom si neuvedomila, že tam nie je sama.

„To preto, lebo pri tebe sa to nedalo,“ riekol prekvapujúco Hugo.

„Ako vieš o čom vravím?“ čudovala sa Tamara.

„To je tvoj muž, viem,“ povedal Hugo a usmial sa. Tamara naň pozrela a nechápala.

„Ako to môžeš vedieť?! Ty ho poznáš?“

„Nie. Jednoducho viem, že je to tvoj muž, ako som vedel, že by si si dala kávu,“ vysvetľoval Hugo.

„Ale v tom je veľký rozdiel!“ nechápala Tamara.

„Nie je, v princípe nie je,“ povedal Hugo.

„Neverím vlastným očiam ako sa k nej správa?!“ povedala prekvapene Tamara, „takto sa ku mne nikdy nesprával!“

„K tebe sa takto nikdy nesprával, lebo sa to ne-

dalo,“ zopakoval Hugo svoje tvrdenie ešte raz.

„Akože nedalo?!“ čudovala sa Tamara a povedala to veľmi káravým tónom dlhoročnej manželky.

„Brzdi Tamara, ja nie som tvoj muž,“ povedal s úsmevom Hugo.

„No, to mi teda vysvetli!“ pokračovala v káravom tóne Tamara a nasrdene dodala: „To som zvedavá!“

„Vieš Tamara, po týchto vetách a tomto tóne, neviem, či má zmysel s tým začať, keďže si tak veľmi presvedčená o svojej pravde,“ riekol pokojne Hugo.

„Nie, nie, povedz! Keď si s tým začal!“ nedala sa Tamara.

„No, vidím, že ideš, tak teda idem aj ja,“ povedal znovu s úsmevom Hugo a pokračoval: „Vysvetlím ti to. Urobila si strašne veľa chýb vo svojom manželstve. To sa stáva. Priskoro si sa začala dívať na svojho muža čudnou optikou. Videla si len jeho nedostatky, zápor a celého si v nich utopila. Zďaleka nebol taký strašný. Naopak. Veľmi Ťa miloval, avšak ženu, ktorá mu neustále niečo vyčíta už milovať nedokázal. Zmenila si ho vo svojich očiach, ale aj v skutočnosti. Dvakrát si rozmyslel, či niečo povedať a často napokon nepovedal radšej nič. Nie si však jediná. Toto manželky často robia. Dívajú sa na svojich mužov čudným po-

hľadom, ktorému napokon uveria a čo je najhoršie, že svojho muža aj takto premenia. Na obraz svojej pravdy. Život je často len hra na pravdu, kto ju má a kto nie. Ľudia sú doslova posadnutí pravdou. Nezriedka je však pre nich lepšie, keď ju nepoznajú. A v manželstve je tá hra na pravdu ešte tvrdšia. Akoby po rokoch len šlo o to, kto ju má. ‘Ja som to vravel, vravela,’ je obľúbenou vetou manželov. Nejde však o to, mať pravdu, ale milovať toho, kto ju má, alebo aj nemá. Milovať aj jeho pravdy alebo lži. Vieš, to domnelé víťazstvo jedného z partnerov v hre na pravdu chutí trpké a osamelé.“

Tamara pozorne počúvala Hugove slová a vedela, že rozpráva o nej, že má pravdu. Svojím rozprávaním a tónom ju upokojil ako dalajláma.

„Pekne si to povedal,“ povedala trochu smutne, „presne tak to je.“

„Nebud’ z toho veľmi smutná, si na dovolenke, akurát to budeš mať zložitejšie, keď sa tu objavil tvoj bývalý a ešte aj s priateľkou,“ riekol zmierlivo Hugo.

„Nejako to už prežijem. A vlastne, čo robíš večer? Máš nejaký program?“ koketne sa ho spýtala Tamara a už sa videla, ako s ním odchádza okolo svojho bývalého so slovami: „Ahoj! A ty tu čo robíš?“